

Vznik sportu

- volný čas
 - obživa – lov
 - jeskynní malby
 - pojídání masa zabitých lidí a zvířat a pití jejich krve
-
- na počátku vzniku sportu:
 - instinkty, práce, intelekt

- lov a tanec
- náčelník a vůdce kmene
 - rituální běh
 - zápas

 - tanec
 - lov, hlavně nebezpečných zvířat
- postupně i další:
 - zápas, běh, box, šerm a střelba, skoky, hody, plavání, veslování, jízda na zvířatech, závody vozů, míčové hry, zápasy zvířat, člověka a zvířete atp.
- vnitrospolečenská agresivita

- ženské soutěže
 - př. pěstní souboj o ženicha
 - x patriarchát – bojové hry

- kmen Boróru, JA
 - každé 4 roky nový náčelník
- Tarahumarové, běh na velkou vzdálenost
- africký kmen Watusů, přeskok vlastní výšky

LOV

- samotný lov
 - práce se zbraněmi
 - běh
 - někdy plavání
-
- škola všestranného výcviku, osobní zdatnosti a kolektivní vyspělosti

TANEC

- kolektivní
- extatický charakter
- nápodoba pohybu přírody
- rytmus
- trofeje
- ohně
- omamné vůně

Vývoj „sportu“ ve starověku

- vyčleňování tělesných cvičení
- hlavní cíl: připravit zdatné vojáky
- rozpracovaný systém vojenské přípravy
 - Číňané, Indové, Peršané, Chetité, Sumerové, Babylóňané, Asyřané, Akkad'ané, ...
 - obsah:
 - jízda na koni, vozech, pochody, běh, lukostřelba, střelba z praku, hod kopím, vrh kamenem, zvedání břemen, šerm, plavání ve zbroji, box, zápas, skok přes oheň, šplh, ...

Mezopotámie

- fyzická síla – odznak postavení králů x lepší zbraně
- např. výchova krále Aššurbaniala se týkala ducha i těla
- Aristokracie
- NAHOTA
- **zápas**
 - bronzová soška zápasníka z 26. století BC (**první důkazem o nějaké „sportovní“ disciplíně**) z chrámu sumerské bohyně Ninty v Chafadží
 - **první písemná zmínka** je v *Eposu o Gilgamešovi*, Enkidu praví: „*Chytili se jako zápasníci, na kolena klesli...*“
- **box**
 - 2 hlíněné tabulky s obrázkami boxerů (22. a 21. stol. BC), bohové se zat'atými pěstmi jako boxeři (18.-17. stol. BC)
- **zápas s kopím** (deska z 5.-3. tis. BC)
- **plavání**
 - zobrazení na měchu
 - asyrský reliéf – 2 oblečení muži
 - jiné zobrazení – 3 nazí muži
- záznam o 4 disciplínách
- vozy s koňmi, skoky na koních
- házecí dřevo – bumerang/ prak, oštěp, tanec, ...

- **lov, rybolov**

- královský, zábavný, rituální, užitkový
 - královský lov; cíl – škodící zvířata, symbol démonů a nepřátel
 - 13. stol. BC – stredoasyrské období – znázornění boje hrdinů s okřídlenými draky x novoasyrské období – bůh na okřídleném draku s rohy střílí s lukem a šípy po lvu

„Jsem Aššurbanipal, král světa, král Asýrie. Ve své strašlivé rozkoši jsem uchopil lva za ocas na příkaz Ninurty a Nergala, bohů – mých pánů, a rozpoltil jsem mu vlastní rukou lebku sekerou“ (relief znázorňující královský lov lvů, 7. století BC).

- **běh**

- prokazování zdatnosti králů
- sumerské a akkadské období:

„Já, král, jsem běžel jako stepní osel... Moji stateční muži hleděli na mě s úžasem.“

- později králové při slavnostním běhu nahrazeni
- Babylón --- ***li-is-mu (lismu)***
 - během novoročních slavností běžecké závody „konané v měsíci nisanu před Bélem (Mardukem) a kultovními místy“.

Urartu

- Arménské království, Vanské jezero; 860 – 585 BC
 - závody na **vozech**
-

Mitanni

- **lov** krále na dvoukolovém **voze** v zalesněné krajině, pol. 2. tis. BC

Chetitě

- 14. stol. BC – **Kikkulova příručka**

- „*Tak mluví Kikkuli, mistr trenér koní ze země Mitanni*“
 - recept cvičení a krmení na mnoho dní
 - fartlek, intervaly, opakování, sportovní medicína
-

- **závody vozů**

- Chattušaš – tréninky

- **běh**

- kolem 1200 BC klínopisná tabulka
- novoroční slavnosti, určení vítěze

- **zápas**

- záznam zápasu 2 mužstev ve 12. stol. BC, možná spíš jen předstíraná ukázka souboje

- **šerm**

- dvě skupiny: muži z Chatti a Maša

Kikkuli's Recipe for Equine Strength

- **Day 2:** Pace one league (Hittite league = 3 miles), run two furlongs (furlong = 1/8 mile). Feed two handfuls grass, one of clover, and four handfuls barley. Graze all night.
- **Day 3:** Pace two and one half leagues, run two furlongs out. Run three furlongs, pace half a league home. Green grass at midday, followed by watering. Pace one league in evening. Feed grass and straw at night.
- **Day 4:** Pace two leagues in morning, one at night. No water all day. Grass at night.
- **Day 5:** Pace two leagues, run twenty furlongs out and thirty furlongs home. Put rugs on. After sweating, give one pail of salted water and one pail of malt-water. Take to river and wash down. Swim horses. Take to stable and give further pail of malted water and pail of salted water. Wash and swim again. Feed at night one bushel boiled with chaff.
- **Day 6:** Wash five times in morning, graze in afternoon ...

Egypt

- **děti:**

- koedukace, hračky
- běh, skoky, plavání, šerm holí, zápas, pohybové hry, dítě ve středu kruhu se někoho snaží chytit za nohy, podávání těla kamaráda nad hlavami
- *malá válka/ přivádění zajatce*
- i faraoni – př. **Sesostris** vzdálenost 34 km
- štíhlé obdiv x silní lidé

- **rozhodčí**

- **Amenhotep II.**

- 15. stol. BC:
- sportovec, soutěže

postavě jsou také nejvýrazněji zachyceny charakteristické rysy faraónů Nové říše. Na stéle v Gíze dal vytesat zprávu o svých mimořádných sportovních výkonech. „Jeho Veličenstvo se stalo králem, když bylo dospělým mladíkem, který již ovládal své tělo. Dověřil ve statečnosti osmnáct let, znal všechnu činnost [boha války] Monta tak, že mu ve válce nebyl nikdo roven a znal koně tak, že mu nikdo nebyl roven v celém početném vojsku. Tam také nebylo nikoho, kdo tak jako on dovedl napnout svůj luk a nikdo ho nepředčil při závodu v běhu. Jeho paže byly silné, takže neumdllel, když se chopil vesla a vesloval na zádi své střelohbité lodě jako nejlepší z dvou set mužů. Mnohý z nich umdléval, již když měli za sebou půl míle jízdy. Byli vysílení. Jejich údy byly unavené a nedostávalo se jim dechu. Ale Jeho Veličenstvo bylo silné se svým veslem dlouhým dvacet loket. Přestalo veslovat a přistálo se svou lodí teprve tehdy, když urazilo s vesly tři míle, aniž si dopřálo oddechu. Obličej všech zářil, když ho viděli, jak to činil.

Také napjal 300 silných luků a porovnal práci řemeslníků, kteří je dělali, aby rozeznal schopného od neschopného. A potom přišel a učinil to, o čem vám chci nyní vyprávět: Vstoupil do své severní zahrady a shledal, že tam pro něho postavili čtyři terče z asijské mědi v síle lidské dlaně, přičemž prostor od jednoho sloupu ke druhému činil dvacet loktů. Potom se zjevilo Jeho Veličenstvo na válečném voze jako Mont a v plné síle. Napjal luk a uchopil čtyři šípy najednou. Pak se rozjel a vystřelil do terčů jako Mont v celé nádheře. Jeho šíp prolétl terčem a zasáhl další sloup. Vystřelit šíp do měděného terče, aby z něho opět vyletěl a pak padl k zemi, to byl čin, který nikdy nikdo nedokázal a o kterém nikdy nikdo neslyšel.“³⁴

- **rybolov, lov**

- na krokodýla, hrocha (**Meni**), dále na slony, nosorožce, býky, pštrosy, gazely, různé ptactvo, ... i se sokoly a ochočenými levharty
- **Amenhotep III.** ulovil 102 lvů
- **panovník** na válečném vozu
 - zlehčování
 - sám, těžší manipulace s lukem

- **jízda se střelbou**

- zobrazení z 2. pol. 15. stol. BC

- **dostihy a závody vozů**

- od 18. stol. BC

- **býčí zápasy**

- od počátku Střední Říše

- **držení za ruce**, část vzepřena na patách ve středu kruhu; pro muže i ženy

- **zápas**

- z nástěnné malby v hrobce v Beni Hassan, 19. stol. BC
 - 122 různých chvatů
 - nahota, bílý pás kolem beder, snad jakýkoliv chvat na tělo, výcvik, rozhodčí
 - ve vojsku útvary zápasníků
-

- **box**

- **šerm holemi** (zobrazení ze 14. stol. BC) – krátkou i dlouhou
 - předstírané souboje dvou skupin kněží (6) – Pe x Dep

- **akrobatická gymnastika**

- kotouly, přemety vzad, stoj na hlavě, ...
- chrámové tanečnice

- **tanec**

- s akrobacií a gymnastikou, sporé odění
- válečné tance

- **pozemní hokej**
- **hra s míčem**
 - poprvé na nástěnné malbě v egyptských skalních hrobkách v Beni Hasan
 - 2 házející dvojice na zádech
 - i ženy
 - skupina si hází, další jim tleská rytmus
 - dívky žonglující s míči
 - hody dvojic na zádech
- **veslování**
 - soutěže jednotlivců i skupin, palma
- **plavání**
 - bohyně plavání
 - honička – chytání
- **potápění**
 - zápas Hóra a Sutech
- **šplh na laně i tyči, přetahování lanem, lukostřelba, bumerang, hod kopím, běh, hry na rovnováhu a balancování, skok do výšky, jízda na malých zvířatech, vzpírání, ...**

- šachy

- Ramesse III.

- deskové hry

- *Senet, Mehen, Dvacet čtverců, Men – výdrž, Psi a šakali, ...*

- Dle **Hérodot**a se ve městě **Chemmis** konal v 5. století BC *gymnický agón* ve všech disciplínách

- odměnou byl dobytek, pláště a kůže.
- výjimka
- oslava Mina

„Ti, kdo mají luky, napínají je, kdykoli je musí použít, ale když je použili povolují je. Neboť kdyby byly stále napjaty, praskly by, takže by se nemohly použít v čas potřeby. Tak je tomu i s člověkem. Kdyby chtěl být stále zabrán do vážných prací a neuvolňoval se občas hrou, nepozorovaně by se buď zbláznil, nebo by zhloupl. Toho si já jsem vědom, a proto se věnuji jak tomu, tak onomu“ (egyptský panovník Amásias).

- **důvody:**

- Pohřební

- Rekreační

- Vojenské

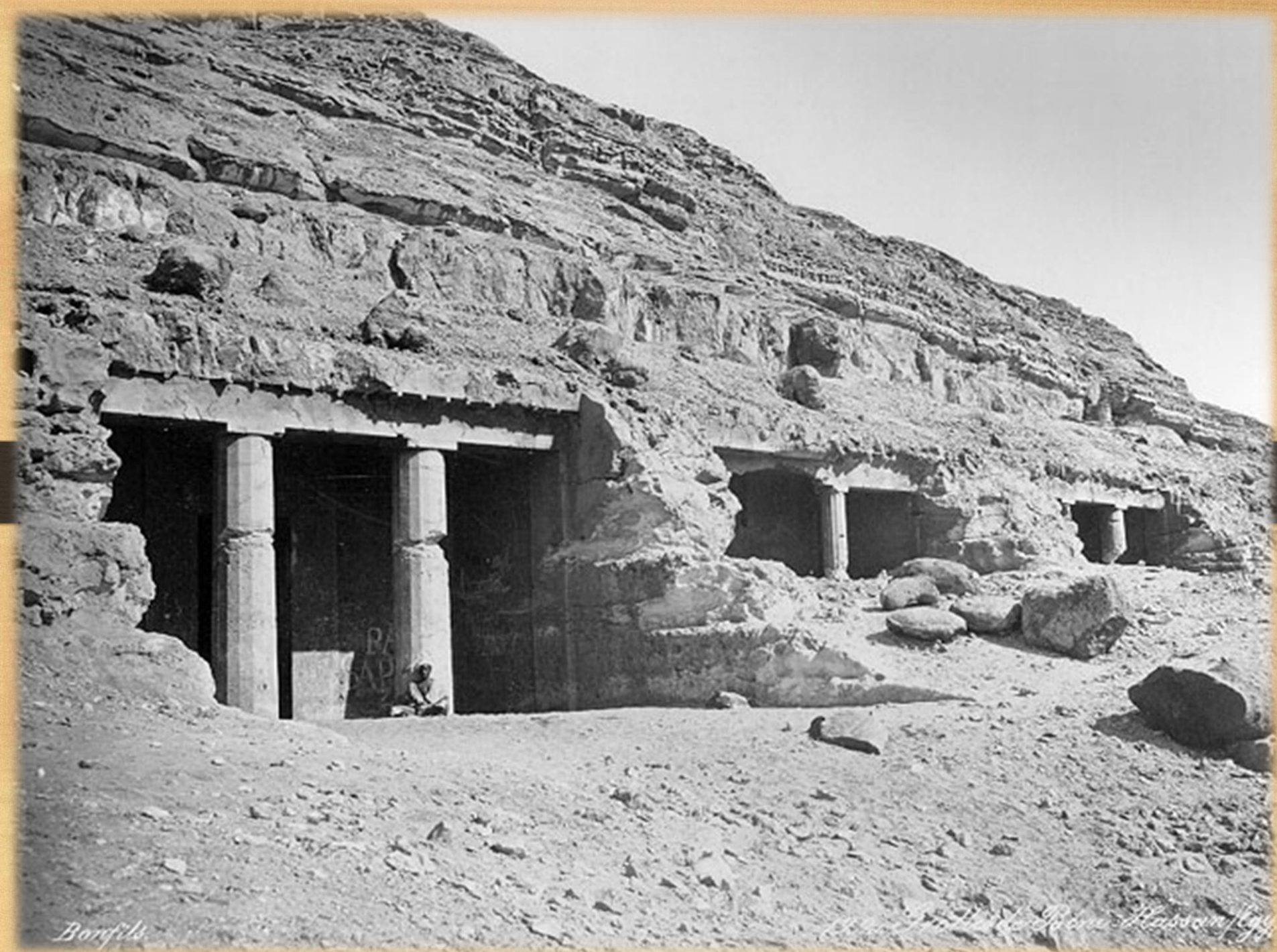
- Zábavné

- ne slovo pro sport

- všechny třídy

hrobka Beni Hasan na Nilu

Bonfile

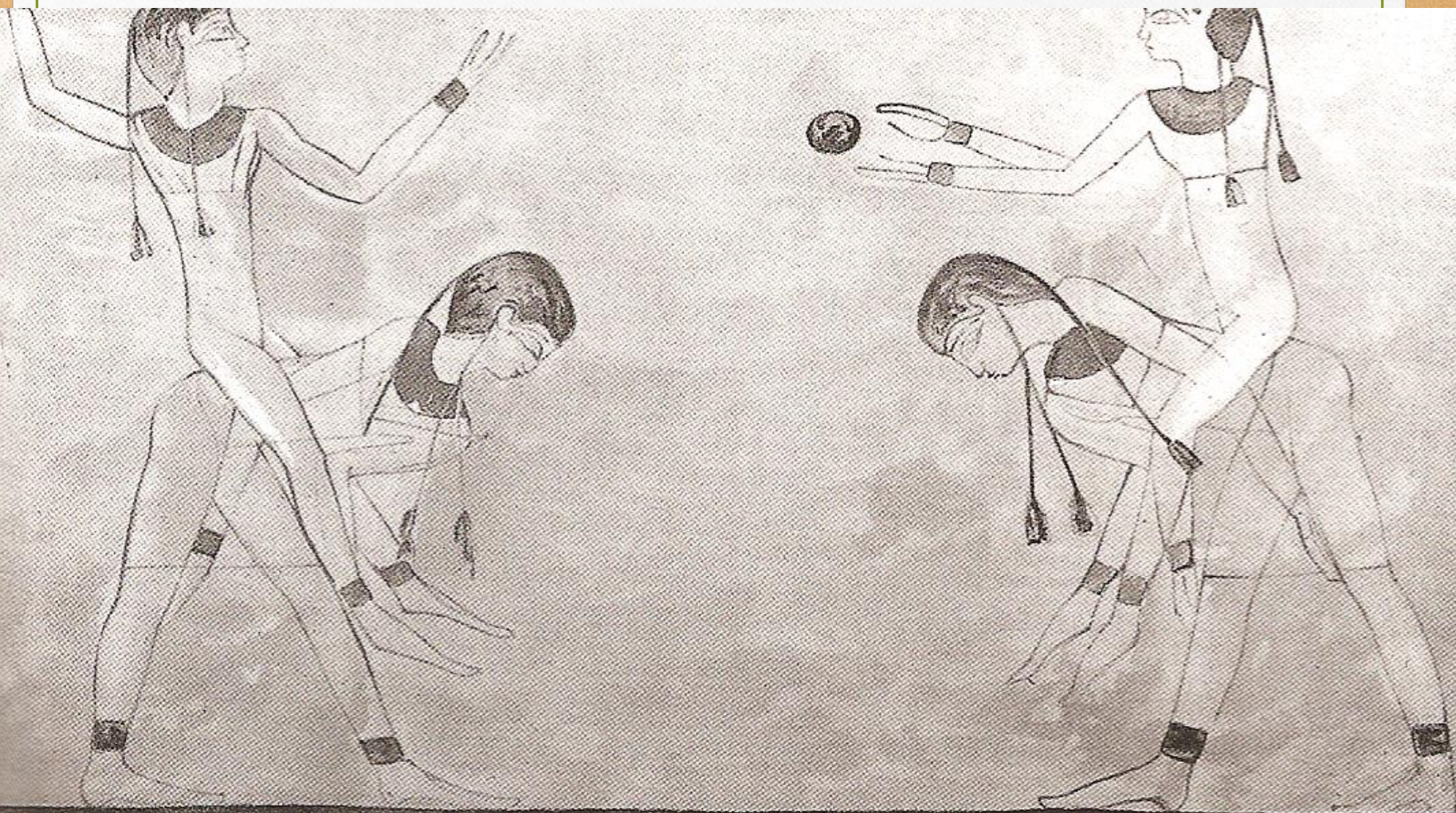
Cliff Temple, New Mexico, 1911

box/ tanec??

Míčové hry

Persie

- 7, 15, x let
- pozemní hokej
- závody koní:
 - **Xenofón** – závody (Peršané, Médové, Skytové, Arméni, Hyrkaniové, Kadúsiové, Sakové...)
 - **poslové** na koních jako štafetové předávání zpráv (posel *angaros*, řec. *angellos*, křest'. anděl, posel boží)
- závody vozů
 - vůz poprvé sestrojen v Sumeru, v nejstarších piktografických znacích na konci 4. tis. BC; výtvarné znázornění na *Standartě z Uru* (3. tis. BC) a *Supí stéle*; měděný model v chrámu v Tell Agrab
- zápas, lukostřelba ...
- lov
 - král proti dravému zvířeti
 - parky plné zvěře – *paradeisos* (v řec. překladu Bible výraz pro Ráj) – místa králů pro lov

Perské ctnosti – jízda na koni

- kůň reflektoval společenské postavení Peršanů
- „Žádný urozený Peršan by se dobrovolně nikde neukázal, jak jde pěšky“ (překlad V. Bahník, 1970).
- podmínkou pro to být *καλῶν κάγαθῶν* (*kalón kagathón*), bylo ukazovat se na veřejnosti na koni
- O významu koně promlouval Peršan Chrysantás:
 - jezdec na koni je silnější a užitečnější, než byli bájní kentauři, je jakýmsi rozkládacím a skládacím kentaurem; pro svou sílu a rychlost je schopen pronásledovat a porazit všechny a vše, co je potřeba. „Já bych si tolik přál naučit se jezdit, že si myslím, že budu jako člověk s křídly, až se ze mne stane jezdec“ (Xen., *Cyrop.* 4.3.15).

• Shatranj

- 600 AD, přejato z Indie, obdoba šachu
- perské termíny jsou odvozeny z indických
 - slovo „šach-mat“ má původ v perském „Shas Mat“, tedy „král je mrtev“ (v sanskrtu Kshatra Mruta),
 - věž – z perského výrazu Roth (voják), odvozeno z indického Rukh, vznikl ze sanskrtského Rakshak (voják z Raksha – za ochranu)

„I moje ruka i moje noha jsou vycvičené. Jako jezdec jsem dobrý jezdec. Jako lučištník jsem dobrý lučištník, jak pěší, tak i na koni. Jako vrhač kopí jsem dobrý vrhač, jak pěší, tak i na koni“ (král Dareios, Behistúnský nápis, přelom 6. a 5. stol. BC).

Skythové, Parthové

- lukostřelba
 - jízda na koni
-

Bible, Židé

- **zavrhován** – poté vliv Řecka a Říma
 - za krále Heroda každých 5 let hry v **Jeruzalémě** a v **Caesarei**
 - *gymnasion* v Jeruzalémě, v Akře
 - v Caesarei *anfiteátr, stadión a hippodrom* (320 x 80 metrů)
- **běh**
 - jako nejjednodušší forma lovu
 - „běžec z Afeku“
- **plavání**
 - jedna z povinností otce
- **tanec**

Ostatní

- **Arménie, Kavkaz**
 - předchůdce lyžování a sněžnic
 - popisují Strabón a Xenofón
- **S Evropa**
 - lyže – skalní malby na ostrově Rödöy, 2500 BC, Ladožské jezero, Bílé moře

Indie

- vtaħ **Guru** (učitel) x **Shishya** (student) – ne jako na Z
- **buddhismus, i ženy**
- vláda císaře Shahjahan:
 - **pevnost Agra, Červená pevnost**
- mantra v Atharva-Veda, říká, „*Povinnost je v mé pravici a plody vítězství v mé levici.*“
- indický „sport“ je **blízký řeckému**
- od 6. stol. BC – **zkoušky duševní a fyzické zdatnosti** pro státní úředníky
 - **desetiboj** (5+5 disciplín):
 - šerm, box, zápas, skok, plavání
 - výklad starých děl, znalost rostlin/ zvíře, psaní, gramatika, matem.
- **zápas (Mall-Stambha):**
 - *Mahábhárata* (**Bhíma--Síta, Rávana, Lanka**, i Džarásandha, Duryodhana, Karnu)
 - *Rámájana* (**Hanuman**)

- **bojová umění** (Kalaripayattu) pocházejí z Kerala
 - nejkomplexnější bojové umění, matka všech bojových umění
 - *silambam*
 - *Kalari Payattu* (4. st AD)
 - v 5. stol. AD, mnich Bodhidharma, Shaolin chrám
- **toran** (hod oštěpem), **chakra** (hod diskem)
- **kabbadi**
 - <https://www.youtube.com/watch?v=y8Ic1ZTvXrA>
 - <https://www.youtube.com/watch?v=RSnP9z99I9M>
 - <https://www.youtube.com/watch?v=ffZ2-tzM5Q>
- **závody kánoí** – na moři, 40-90
- **Rathera** (dn. Kho-Kho), jakýsi pronásledovací běh, ve starověku se hrál na **raths** (vozech)
- **Insuknawr** – zkouška síly a vytrvalosti, 2,5 metrů dlouhá tyč
 - <https://www.youtube.com/watch?v=CMJnpeZ5j4g>
- **býčí zápasy a hry, přemety přes buvola**

- **jóga:**

- náročné, sexuální zdrženlivost, dieta a pevná vůle
- kořeny v 2. tis. BC, osobní uzavřenost, společenská odloučenost k mysticismu, spojení
- asi roku 300 shrnuty Patandžalilem ve spisu *Joga-sutra*

- **péče o hygienu těla** (koupele a masáže), **kontrola dýchání**

- **velbloudí a koňské závody, závody vozů, lov, plavání, vzpírání** (bhrashram), **chůze** (bhramanshram), **hod kladivem, pólo** (se šachy vzniklo nejspíše v Indii), **býčí zápasy, akrobacie přes buvola, šerm holí, lukostřelba, pozemní hokej, poona** (předchůdce badmintonu), **tanec, ...**

- **obdoba šachu**

- původně Ashtapada – sanskrtsky pavouk, kostkama na 8x8 kostkované desce
- později Chatur-Anga – znamená čtyřhranné (hrán byl 4 hráči), v **Mahábháratě**; figurky – sloni, vozy, koně, pěšáci, hody kostkou
- simulace bitvy, učení se strategii

- **karty** (Krida-patram)

- původ v Indii, zdroj Abul Fazal a dílo Ain-e-Akbari, z tkaniny

- obdoba **Člověče, nezlob se**

Čína

- první odborná literatura
- ve 3. stol. AD vznik knihy *Kniha o vnitřním životě*
- **zkoušky** duševní a fyzické zdatnosti
- **system** zkoušek pro vojáky (od 7. století BC)
 - lukostřelba, jízda na koni s bodáním do atrapy, vzpírání a nošení 30kg závaží na vzdálenost 20 metrů
- **2698 BC** – léčebná a zdravotní gymnastika **kung-fu** (umělec-muž), později Tamo; vznik více druhů:
 - *do-ni*
 - *solin*
 - *taj-dzi*
 - *ušu* (wu-šu)
- **pozemní hokej**, obdoba fotbalu, badmintonu, golfu, pólu na koních
- **bojové umění se zbraní, beze zbraně** (později karate a džiu-džitsu)
- **masáž, akupunktura**

Japonsko

- *kyudo* (lukostřelba)
- *kiša* (střelba na terč za jízdy na koni)

- *kendo* (šerm s bambusovými tyčemi)
- *sumo* (1. zmínka roku 23 BC)
- *kemari* (někdy *šukiku*; předchůdce fotbalu)
- *dakiu* (předchůdce la cross či pozemního hokeje)
- **pólo na koních**
- další **míčové hry** (muži i ženy)
- **lov**

LITERATURA

GREXA, Ján (2009). *Přehled světových dějin sportu*. Brno: Masarykova univerzita. 72 s.

GREXA, Ján & STRACHOVÁ, Milena (2011) *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, Masarykova univerzita, Brno, Czech Republic, 236 s.

HÉRODOTOS (2004). *Dějiny aneb Devět knih dějin nazvaných MÚSY*. Praha: Academia. 552 s.

KLENGELOVÁ-BRANDTOVÁ, Evelyn (1983). *Starověký Babylón*. Praha: Vyšehrad. 132 s.

KLÍMA, Josef (1963). *Společnost a kultura starověké Mezopotámie*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd. 241 s.

KÖSSL, Jiří, ŠTUMBAUER, Jan & WAIC, Marek (2006). *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum. 160 s.

OLIVOVÁ, Věra (1979). *Lidé a hry: Historická geneze sportu*. Praha: Olympia. 608 s.

OLIVOVÁ, Věra (1988). *Sport a hry ve starověkém světě*. Praha: Artia. 208 s.

OLIVOVÁ, Věra (1989). *Odvěké kouzlo sportu*. Praha: Olympia. 288 s.

REITMAYER, Ladislav (1977). *Přehled vývoje tělesné výchovy ve světě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 200 s.

SOMMER, Jiří (2003). *Dějiny sportu: aneb o sportech našich předků*. Olomouc: Fontána. 273 s.

Tyldesley, Joyce (2007). *Egyptian Games and Sports*. Buckinghamshire: Shire Publications LTD. 64 p.

VILÍMKOVÁ, Milada (1977). *Starověký Egypt*. Praha: Mladá fronta. 339 s.

VJÁSA (2002). *Mahábhárata: největší duchovní epos všech dob*. Praha?: The Bhaktivedanta book trust. 986 s.

XENOFÓN (1970). *O Kýrově výchování*. Praha: Svoboda. 344 s.

ZBAVITEL, Dušan & VALMIKI (2000). *Rámájana*. Praha: Argo. 211 s.